

Наступність у формуванні наукових понять у комплексі «коледж – університет»

М.Г. Савельєв*

аспірант кафедри технологічної освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне

*Corresponding author. E-mail: demchuk15@ukr.net

Paper received 24.09.15; Accepted for publication 06.10.15.

Анотація: У статті виділено тенденції розвитку комплексу „коледж-університет” в системі неперервної педагогічної освіти. Сформульовано сутність і завдання такого типу професійного навчального закладу, проаналізовано переваги і недоліки діяльності педагогічних комплексів в Україні. Визначено тенденції розвитку комплексу “коледж-університет” у системі безперервної освіти України. Проблема наступності між ступенями освіти стала особливо актуальною на сучасному етапі. Адже зміст кожної освітньої галузі впроваджує поетапно освіта.

Ключові слова: наступність, педагогічна категорія, перспектива, неперервна освіта, ефективність, цілісність, комплекс „коледж - університет”

Постановка наукової проблеми. Перехід українського суспільства до ринкових відносин супроводжується не лише розпадом застарілих галузевих структур управління, а й посиленням регіональної складової політики забезпечення прискореного розвитку територій. Ці процеси характеризуються докорінними якісними змінами в наступності професійної підготовки майбутніх фахівців та перепідготовці кадрів, у функціонуванні системи професійної освіти. Вища школа – це осередок формування еліти нації, яка має спрямовуватися на створення ефективних умов для розвитку гармонійної особистості майбутнього фахівця.

Наступність навчання з погляду педагогічної доцільності сприяє цілісності системи освіти, що передбачає єдність цілей і взаємодію всіх її ланок і ступенів у досягненні загальної мети. Неперервність та наступність процесу освіти повинні забезпечуватися на будь-якому етапі навчання при послідовному засвоєнні освітніх програм.

Аналіз останніх досліджень. Важливі аспекти проблеми наступності відображені в дослідженнях Л. Артемової, А. Богуш, З. Борисової, О. Кононко, Н. Кудикіної, З. Плохій, О. Проскури, О. Савченко та інших. Більшість сучасних дослідників розглядають наступність як дидактичний принцип (С. Годник, Ю. Кустов, М. Махмутов, З. Михайлов та інші). Наступний напрям досліджень присвячений вивченню наступності між такими ступенями безперервної освіти, як дошкільна ланка освіти та початкова школа (М. Костікова, О. Коцера, О. Лобода, О. Проскура та інші). Третій напрям пов'язаний із вивченням наступності між різними ланками загальної освіти (П. Олейник, Е. Павлютенков, В. Плахотник, І. Самойленко та інші).

Одним із пріоритетних завдань реформування та модернізації освіти є становлення неперервної освіти – освіти впродовж життя. Вважається, що основою для теоретичного й практичного розвитку концепції неперервної освіти є праці Р. Даве, який запропонував і обґрунтував основні принципи неперервної освіти. Серед них слід виділити вертикальну інтеграцію, що містить у собі зв'язок між окремими етапами освіти, між різними рівнями та предметами всередині окремих етапів, між різними соціальними ролями, що виконуються людиною на окремих етапах життєвого шляху, між різними якість розвитку людини.

Таким чином аналіз наукової літератури свідчить, що поняття наступності характеризує вимоги, які ставляться до знань і вмінь на певному етапі навчання; застосування форм, методів і прийомів опрацювання нового навчального матеріалу як з боку вчителів, так і з боку авторів програм та підручників. У шкільній практиці наступність забезпечується методично й психологічно обґрунтованою побудовою програм, підручників, додержанням послідовності руху від простого до складнішого в навчанні та організації самостійної роботи учнів і взагалі всією системою методичних засобів. Сучасні українські вчені вбачають сутність наступності не тільки в наявності наступних зв'язків, а і в тому, що вона передбачає динаміку розвитку педагогічного процесу[3].

Метою статті є викладення наукової новизни, теоретичного та практичного значення даної проблематики.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сучасний стан проблеми наступності характеризується різнобічністю охоплення багатьох питань та неоднозначністю їх трактування і має комплексний характер. Це пояснюється тим, що дана проблема знаходиться на перетині актуальних напрямів педагогіки, психології, філософії, соціології і фізіології. Наступність є головною умовою існування будь-якої системи навчання, її відсутність між окремими ланками, етапами призводить до зниження ефективності. Підтверджено, що наступність – це об'єктивно необхідний зв'язок між новим і старим у процесі розвитку того прогресивного, раціонального, що було досягнуто на минулих ступенях, без чого неможливий рух. Впровадження ступеневої професійної освіти в Україні зумовлює потребу подальшого дослідження методики реалізації принципу наступності, що дасть змогу чіткіше розмежувати зміст і функції окремих етапів професійної підготовки, досягнути необхідної координації педагогічних дій, усунути дублювання навчального матеріалу, скоротити нераціональні витрати часу, забезпечить фахівцям глибші і міцніші знання, пов'язані з професійною діяльністю.

Наступність у навчанні – це актуальна проблема переходу особистості на якісно новий ступінь розвитку завдяки створенню комфортних умов для розкриття її потенціалу під час переходу з одного типу організації освітнього процесу в інший. Принцип наступності в навчанні означає погодженість і взаємозв'язок усіх ступенів навчально-виховного процесу.

Термін «наступність» у літературі розглядають як закон, закономірність, принцип, умову, вимогу, фактор, спосіб, правило, засіб. Наступність - багатоаспектне педагогічне явище. Оскільки наступність у навчально-виховному процесі має комплексний, міждисциплінарний характер, її вивченням займаються педагоги, психологи, філософи, соціологи, фізіологи. [5, с. 6] Наступність трактується як зв'язок між різними етапами або ступенями розвитку, сутність якого полягає у збереженні тих чи інших елементів цілого чи окремих сторін його організації при переході від одного етапу до іншого; як зв'язок між явищами у процесі розвитку у природі, суспільстві та пізнанні, коли нове, змінюючи старе, зберігає в собі деякі його елементи. Стосовно суспільства наступність розглядають як передачу соціальних і культурних цінностей від покоління до покоління, від формації до формації та засвоєння цих цінностей новими поколіннями, новими соціальними системами. У педагогічній літературі наступність тлумачать як один із принципів освіти, «який передбачає зв'язок та узгодженість у цілях, змісті, організаційно-методичному забезпеченні етапів освіти, які межують один з одним»[4].

Орієнтування України на входження в європейську спільноту передбачає якісне оновлення національної системи освіти, новий підхід до професійної підготовки майбутніх вчителів, що виявляється в інтегруванні освітніх закладів різних рівнів акредитації, упровадженні ступеневої підготовки фахівців за багатьма освітніми програмами. Реформування вищої педагогічної освіти в Україні передбачає пошук шляхів та способів раціонального поєднання теоретичних психолого-педагогічних знань з уміннями застосовувати їх на практиці, а також оптимізації форм і методів навчання, удосконалення навчальних планів, програм та розвитку інноваційних педагогічних технологій. Сьогоднішня позначилася реалізацією програми структурного реформування вищої освіти в тісній взаємодії з іншими освітніми ланками, що забезпечує збереження досягнень минулого та національних традицій, приведення системи вищої освіти, і педагогічної зокрема, у відповідність зі світовими науковими здобутками та наявними бюджетними можливостями. Наступність у навчанні залежно від наукових поглядів учених-педагогів розглядається з найрізноманітніших позицій: і як нормативна функція дидактики, і як закономірність розвитку педагогічного процесу, і як загальнодидактичний принцип. На сьогоднішній час питання здійснення наступності між ланками освіти набули в педагогічній практиці особливої актуальності, зміст якої полягає в тому, що нове, змінюючи старе, зберігає в собі його елементи. Наступність розглядається як один із принципів неперервної освіти. Успішне розв'язання проблеми наступності вимагає оновлення методологічних засад дослідницьких робіт, впровадження в життя особистісно орієнтованих технологій виховання й навчання. Тому у перспективі слід прагнути до більш радикальних кроків у цьому напрямку. Найбільш яскравою ознакою сучасних змін у системі національної освіти, що вимагають відповідних управлінських, науково-методичних і організаційних рішень, є її реформування на засадах наступності та неперервності.

Суттєвою рисою наступності у формах навчання є розвиток і вдосконалення уже визначених форм на кожному етапі навчання зі зростанням практичної спрямованості навчання, внесенням у традиційні форми елементів технологій активного навчання; встановлення тісного взаємозв'язку предметів різних циклів. Цим створюються значні можливості для реалізації внутрішніх, міжпредметних і міжциклових зв'язків.

Наступність характеризується осмисленням вивченого на вищому рівні, посиленням наявних знань новими, розкриванням нових зв'язків для підвищення якості засвоєння навчального матеріалу за умов дотримання послідовності просування від простого до складного у викладенні матеріалу й організації самостійної роботи.

Забезпечення обґрунтованої наступності у змісті дидактичних матеріалів, формах, методах і засобах навчання в підготовці майбутніх вчителів технологій слугує основою для ефективної кваліфікаційності фахівця.

Теоретико-методологічне узагальнення виявило, що принцип наступності у навчанні взаємодіє з іншими загальнодидактичними і специфічними для професійного навчання дидактичними принципами. Доведено, що ступінь реалізації цієї взаємодії впливає на процес творчого мислення студентів, на мотивацію учіння до практичної діяльності, взаємозв'язок загального й професійного навчання.

Для створення умов всебічного вивчення окремих понять, явищ, закономірностей, технологій необхідними умовами мають стати: зв'язок навчальних тем, спільність поняттєвого апарату, єдність загальнонаукової і професійної спрямованості (стратегії й тактики) окремих навчальних дисциплін.

Сутність проблеми наступності у навчанні полягає у встановленні необхідного зв'язку і правильного співвідношення між частинами навчального предмету на різних етапах його вивчення, тобто в послідовності, систематичності розташування матеріалу; в опорі на вивчене і на досягнутий майбутніми вчителями технологій рівень розвитку; в перспективності вивчення матеріалу, в узгодженості ступенів і етапів навчально-виховної роботи. Незважаючи на законодавчі документи, які вимагають дотримання принципу наступності у навчанні на всіх ланках здобуття освіти, в більшості закладів проводиться недостатньо системна робота з його забезпечення.

Визначено, що розвитку комплексів „коледж – університет” в сучасній національній системі неперервної педагогічної освіти властиві тенденції: об'єднання зусиль вищих педагогічних навчальних закладів різних рівнів акредитації з метою уникнення дублювання напрямів спеціальностей, збереження належної матеріально-технічної бази; нормативне забезпечення діяльності багатопрофільних навчально-науково-виробничих, навчальних комплексів як однієї з форм інтеграції різних рівнів освіти; узгодження категоріального апарату; активізація роботи навчально-наукових комплексів педагогічного спрямування щодо поширення ступеневої освіти, приведення у відповідність особистісних потреб із запитами ринку праці та реальними бюджетними можливостями регіонів; раціоналізація навчально-методичної бази: використання інтегрованих навчальних планів і наскрізних програм психолого-

педагогічної підготовки за різними освітніми кваліфікаціями, поліпшення кадрового потенціалу викладачів та студентського контингенту, упровадження модульного навчання і кредитно-рейтингової системи оцінювання знань студентів.

Висновки і перспективи: Доведено, що проблема наступності у психології, педагогіці розглядається як послідовність і системність у розміщенні навчального матеріалу, як зв'язок і узгодженість ступенів та етапів навчально-виховного процесу. Наступність професійної підготовки майбутніх фахівців економічної галузі було визначено згідно з характеристиками наукових аспектів: психологічного, педагогічного, методичного.

Проблема наступності має міждисциплінарний і комплексний характер. Перебуваючи на перетині проблемних сфер педагогіки, психології, філософії, соціології, сучасний стан характеризується різнобічністю охоплення багатьох питань та неоднозначністю їхнього трактування. На сьогодні бракує цілісного, системного, всеохоплюючого підходу до реалізації наступності, який би задовольнив потреби системи "коледж – університет"

Таким чином, аналітичне опрацювання широкої джерельної бази (чисельних звітних документів, нормативних актів, наукових доповідей, статистичних даних) дозволило визначити такі тенденції розвитку комплексу "коледж-університет" у системі безперервної освіти України: ініціювання до об'єднання зусиль вищих педагогічних навчальних закладів різних рівнів акредитації з метою уникнення дублювання напрямів, спеціальностей, збереження належної матеріально-технічної бази; нормативне забезпечення діяльності багатопрофільних навчально-науково-виробничих, навчальних комплексів; узгодження категорійного апарату; активізація роботи навчально-наукових комплексів педагогічного спрямування щодо поширення ступеневої освіти; приведення у відповідність особистісних потреб із запитами ринку праці та реальними бюджетними можливостями регіонів; раціоналізація навчально-методичної бази. Сформульовані тенденції дозволяють конкретизувати пріоритетні принципи та напрями організаційно-методичної діяльності навчально-наукових комплексів на сучасному етапі розвитку безперервної ступеневої педагогічної освіти України.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Кремень В.Г. Освіта в Україні: Стан і перспективи розвитку // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць / За редакцією І.А. Зязюна та Н.Г. Ничкало: у 2-х частинах. – Ч. 1. – К., С. 5–14.
- [2] Мороз А.Г. Шляхи забезпечення наступності у самостійній роботі учнів середньої загальноосвітньої школи і студентів вузу (на матеріалах шкіл і вузів Української РСР): Дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1971. – 250 с.
- [3] Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / С. Сисоєва, А. Алексюк, П. Воловик. – К.: ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
- [4] Педагогическая энциклопедия / Гл. ред.: Каиров И.А., Петров Ф.Н. и др. – М.: Сов. энциклопедия, 1964. – Т.3: Н–См. – 1966. – 880 с.
- [5] Уфімцева С. Наступність у навчально-виховному комплексі // Початкова школа. – 2005. – №12.
- [6] Шапран О.І. Створення та функціонування університетських регіональних комплексів у системі неперервної педагогічної освіти: [монографія] / Ольга Іллівна Шапран. – Переяслав-Хмельницький: С.В. Карпук, 2007. – 160 с.
- [7] Шевандрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности: учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Н.И. Шевандрин. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – С.410-416.
- [8] Шевчук С. Методологічний аспект вивчення, узагальнення та впровадження передового педагогічного досвіду // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2010. – №7-8. – С. 25-29.

REFERENCES

- [1] Kremen, V.G. Education in Ukraine: State and prospects of development // Continuing professional education: Theory and Practice, Scientific works / ed. I.A. Zyazyun and N.G. Nychkalo: in 2 parts. – Part 1. – K., P. 5-14.
- [2] Moroz, A.G. Ways to ensure continuity in the independent work of students of secondary school and university students (based on schools and universities Ukrainian SSR): Dis. ... cand. ped. sc.: 13.00.01. – K., 1971. – 250 p.
- [3] The pedagogical technologies in continuous professional education: Monograph / S. Sysoiev, A. Aleksyuk, P. Volovikov. – K.: VIPOЛ, 2001. – 502 p.
- [4] Pedagogical Encyclopedia / ed. I.A. Kayrov, F.N. Petrov et al. – M.: Sov. Encyclopedia, 1964. – Vol. 3: N-Sm. – 1966. – 880 p.
- [5] Ufimtseva, S. Continuity in the educational complex // Elementary School. – 2005. – №12.
- [6] Shapran, O.I. creation and operation of regional university complex in system of continuous pedagogical education: [monograph] / Olga Ilinichna Shapran. – Pereyaslav-Khmelnitsky: S.V. Karpuk, 2007. – 160 p.
- [7] Shevandryn, N.I. Psychodiagnostics, correction and Development of personality: Textbook. for the studio. High society. Textbook. institutions / N.I. Shevandryn. – M.: Humanitarian Publishing Center VLADOS, 2001. – P. 410-416.
- [8] Shevchuk, S. Methodological aspects of the study, generalization and introduction of advanced pedagogical experience // Working training in educational institutions. – 2010. – №7-8. – P. 25-29.

Continuity in formation of scientific concepts in complex "College - University"

N. Saveliev

Annotation. The trends highlighted complex "college-university" in the system of continuous pedagogical education. Formulated the nature and objectives of this type of vocational school, analyzed the advantages and disadvantages of educational facilities in Ukraine. The trends of the complex "college-university" in the system of continuing education Ukraine. The problem of continuity between levels of education has become particularly relevant today. Because the contents of each educational sector implemented gradually Education

Keywords: continuity, educational category, perspective, continuous education, efficiency, integrity, complex «College – University».